

הקדמה למורה

ספר זה הוא השני בסדרת ספרים המיועדת לילדים עולים בכיתות ב-ה. מטרת הספרים ללמד את המכלול הלשוני, שיאפשר לילדים העולים תקשורת בסיסית בעברית והשתלבות מהירה בבית הספר ובחברה בישראל. ספר זה הוא המשך לנלמד ב"הכול חדש א", אך יש בו האצה בקצב הקניית המרכיבים הלשוניים החדשים. כלומר, יש הרחבה ניכרת באוצר המלים, בתבניות ובתכנים. הספר סובב סביב קבוצת ילדים – "חבורת המצוינים" – שחברים בה רם, נירה וחבריהם. הלומד קורא את השיחות של ילדי הקבוצה ואת קטעי היומן שהם כותבים במחברת משותפת – "מחברת הקבוצה". בספר עשר יחידות לימוד.

הנחיות למורה

כל יחידה פותחת בשני עמודים המכוונים למורה. בעמוד השמאלי יש רשימה של אוצר המלים והתבניות המופיעים ביחידה, ובעמוד הימני יש הערות דיסקטיות על האוצר הלשוני הנייל. ההנחיות למורה ניתנות בהמשך היחידה בתחתית כל עמוד.

לשון ההוראות

בספר ב', שלא כמו בספר א', כתובות ההוראות לתלמיד בגוף הספר (לא רק בסמלים גרפיים). יש גם הסברים נוספים למורה בתחתית כל עמוד. לשון ההוראות מוקנית בהדרגה לאורך הספר. יש בה שימוש בלשון ציווי רבים, כיוון שזה הנוהג בספרי הלימוד בבתי הספר.

מבנה היחידות

הלימוד של כל יחידה נעשה בארבעה שלבים עיקריים: הכנה, הבנת הנקרא, הבעה והעשרה. א. שלב ההכנה כולל הקניה ותרגול של אוצר המלים ושל תבניות הלשון החיוניים להבנת קטעי הקריאה בהמשך. פעילות ההכנה נעשית לפני קריאת הטקסט, כדי שבעת הקריאה יוכלו התלמידים להתמקד בהבנת תוכן הטקסט השלם ויתמודדו אתו בכוחות עצמם, מתוך הסתמכות על ידע לשוני וידע עולם שנלמדו קודם. המורה יתאים את שלב ההכנה לרמת התלמידים. אפשר בשלב זה להרחיב ולהקנות את המלים ואת התבניות, שבלעדיהן לא יוכלו התלמידים להבין את קטעי הקריאה. המורה יקנה זאת בעזרת המחשות, דוגמאות בהקשרים שונים, שבהם מופיעות המלים, וכן בעזרת תרגום. ב. שלב הבנת הנקרא כולל קטעי קריאה, שיחות ותרגילים שונים לבדיקת הבנת הנקרא. בקטעי הקריאה משולבים תכנים, הלקוחים מעולמם של ילדים בבית ספר יסודי, ויסודות לשוניים מתאימים, מתוך שימת לב לטבעיות השיח. קטעי הקריאה הם משני סוגים:

1. שיחות: הילדים מחבורת המצוינים "משוחחים" ביניהם ועם הקרובים להם על הקורה אותם.
2. "מחברת הקבוצה": ילדי החבורה "כותבים" במחברת משותפת על מעשיהם, מחשבותיהם, דעותיהם וכו'.
- ג. שלב הבעה מסומן בסמל קבוע של "חולצת אני" והוא כולל שני סוגים של הבעה אישית:
 1. בחירת ההיגד המתאים לתלמיד באופן אישי. בפעילות זו ניתנת שורה של היגדים בנושא מסוים, והתלמיד מסמן רק את ההיגד (או ההיגדים) הנכון עבורו. ההתייחסות האישית להיגדים מעלה את המוטיבציה של התלמיד להבין את הכתוב בהם (ראה דוגמה בעמוד 23).
 2. הבעה בעל-פה ובכתב בתוך מסגרת נתונה של תוכן ושל תבנית לשונית (ראה דוגמה בעמוד 41).
- ד. שלב ההעשרה כולל תרגול נוסף בדרכים מגוונות ולעתים אף הקניה של מרכיבים לשוניים, שהופיעו ביחידה.

בכל הפעילויות והתרגילים המורה רשאי להוסיף רעיונות משלו להעשרת הלימוד. כמו כן רצוי שהתלמיד לא יסתפק בכתובה רק בשורות המתאימות לכך בחוברת, אלא יוסיף ויכתוב גם במחברתו.

יחידה 1 – "חבורת המצוינים"

המורה יקנה ויתרגל בעל-פה את אוצר המילים החדש ואת התבניות המופיעים בעמודי ההכנה (עמודים 4-7) ויחליט, לפי שיקול דעתו, אם יש להקנות ולתרגל מראש מרכיבים לשוניים נוספים, שאינם מתורגלים בדפים אלה. סדר ההערות שלהלן הוא לפי סדר הופעת המרכיבים הלשוניים ברשימה שבמעמוד 3, ולא לפי סדר ההקניה בשיעורים.

שמות עצם

רוב שמות העצם – **גינה, כלב, נדנדה, סוד, ספסל, עץ, קבוצה, שחקן כדורגל** – מוקנים בעזרת מדרש התמונה שבמעמוד 4.

שתי המלים – **חבורה, קבוצה** – מוקנות זו בצד זו. המלה **חבורה** פירושה קבוצה של חברים. **חבורה** מתאימה לתוכן הספציפי של הספר, ואילו **קבוצה** היא מלה כללית יותר ושימושית בהקשרים רבים בחיי הילדים בבית הספר.

שימו לב: מופיעה כאן הסמיכות **חבורת המצוינים**. אין צורך להתייחס לניתוח כללי הדקדוק של הסמיכות, אלא ללמד את הצירוף בשלמותו.

פעלים

שמות הפועל של פעלים ידועים וחדשים – **לדעת, להיות, לישון, לעשות, לרוץ** – מוקנים כאן כדי לשרת את התבנית הלשונית **אני צריך / אני יכול + שם פועל**.

שמות תואר

שם התואר **רחב** מוקנה במדרש התמונה בעמוד 4. שמות התואר – **עצוב, שמח** – מופיעים בקטעים כמלים בודדות. בשלב זה אין צורך לתרגל את הכלל הדקדוקי של התאמה בין שם העצם ובין שם התואר (ילד עצוב, ילדה עצובה).

מלות יחס

מלת היחס **על יד** מוזכרת בעמוד 5 בשאלות הקשורות לציור. יש ללמד את **על יד** כאשר עוסקים במדרש התמונה שבמעמוד 4.

מלת היחס **מ...** מופיעה בצירוף **הילדים מבית הספר**, אך איננה מתורגלת באופן שיטתי.

צורות בודדות מן הנטייה של מלת היחס **של**, כמו: **שלנו, שלכם** וכו', מופיעות בשיחות ובקטעים, ואפשר להבין אותן מתוך ההקשר. הקניה שיטתית של הנטייה מופיעה בהמשך היחידה בעמודים 14-15.

שונות

שמות המספר – **אחד, שלושה** – מוקנים במדרש התמונה שבמעמוד 4 ונלמדים כמלים בודדות ולא באופן שיטתי בין שאר כל המספרים.

תבניות

אחרי **אני יכול / אני צריך** יש לצרף שם פועל. כאן נלמדת התבנית ביחיד וביחידה בלבד. ההבדל במשמעות בין **יכול** ובין **צריך** מוקנה על פי ההקשרים השונים. למשל: **אני יכול לשחק בכדור**. לעומת: **אני צריך לשמוע מה המורה אומרת**.

מרכיבים לשוניים נוספים

המורה יוכל להוסיף לפי שיקול דעתו תרגול בעל-פה של מעבר משם עצם ביחיד לשם עצם ברבים בזכר ובנקבה; שמות עצם בזכר (**ספסל, כלב, עץ, שחקן**):

ספסל אחד ← **הרבה ספסלים**.

ובנקבה (**גינה, קבוצה, נדנדה, חבורה**):

גינה אחת ← **הרבה גינות**.

שימו לב: אף על פי שהתלמיד נפגש כאן עם צירופים שיש בהם התאמה בין שם העצם ובין שם התואר, כגון: **עץ רחב, עצים רחבים**, אין לדרוש מהתלמיד יצירת צירופים כאלה, כיוון שהמין הדקדוקי של שמות עצם רבים אינו מובן מאליו, ונדרשות התנסויות רבות בשפה עד שמפנימים את השימוש העצמאי בהתאמה הדקדוקית.

לשון ההוראות

כדאי להקנות מלים אלה בעזרת דוגמות, לפני שהתלמידים נתקלים בהן בעת קריאת ההוראות לתרגילים שביחידה.

האוצר הלשוני

שמות עצם	פעלים	תארים	מלות יחס	שונות
גינה	אומר	עצוב	מ...	או
חבורה	בוא (לבוא)	רחב	על-יד	קעד
קלב	יודע (לדעת)	שמח	של (בנטייה)	קטח
נדנדה	להיות			הכול
סוד	ישן (לישון)			קמו
ספקל	עושה (לעשות)			משהו
עץ	רץ (לרוץ)			נגד
קבוצה				אחד
שחקן כדורגל				שלושה
שם				
שרותים				

לשון ההוראות

דוגמה

משחק

נכון

אמרו

חשבו

כתבו

סמנו

משבץ

תבניות

$\left. \begin{array}{l} \text{יכול} \\ \text{יכולה} \\ \text{צריך} \\ \text{צריכה} \end{array} \right\} + \text{שם פועל}$

דוגמה: אני צריך להיות בבית.

בגינה

מה נכון?

סמנו כמו בדוגמה:

עץ רחב.
עצים רחבים.

דוגמה: יש בגינה: עץ אחד רחב.
שלושה עצים רחבים.

1. הקלב $\left\{ \begin{array}{l} \text{על יד הנדנדה.} \\ \text{על יד הספסל.} \end{array} \right.$

2. השם של הקלב $\left\{ \begin{array}{l} \text{חומי.} \\ \text{גורי.} \end{array} \right.$

3. סבא רוצה לישון $\left\{ \begin{array}{l} \text{על הספסל.} \\ \text{על העץ.} \end{array} \right.$

4. נירה אומרת סוד $\left\{ \begin{array}{l} \text{לנעמה.} \\ \text{לסבא.} \end{array} \right.$

5. בקבוצה יש $\left\{ \begin{array}{l} \text{רק ילדים גדולים.} \\ \text{ילדים גדולים וילדים קטנים.} \end{array} \right.$
ילד קטן.
ילדים קטנים.

6. הילקוט של תמי כמו הילקוט $\left\{ \begin{array}{l} \text{של נירה.} \\ \text{של נעמה.} \end{array} \right.$

- **בגינה** (עמוד 4) : המורה מתרגל את המלים החדשות על פי הציור ועל פי המלים הכתובות בתוכו.
- כדאי לתרגל גם את המלים שאינן כתובות בציור (שם, על יד, רחב, כמו, אומר) ולשאול: מה השם של הילדה? הנדנדה על יד הספסל? מה סבא אומר? וכ'.
- כדאי ללמד את המלים ציור וקטוב ולשאול: מה אתם רואים עוד בציור? מה כתוב מה?
- מה נכון? התלמידים מסמנים את ההשלמה הנכונה על פי הציור שבעמוד 4. אפשר לשאול שאלות תוכן נוספות.
- לאחר הסימון אפשר לבקש מהתלמידים תוכחה לתשובותיהם ולשאול, למשל: איך אתה יודע שהשם של הכלב חומי?
- כדאי לתרגל את המלים בהקשרים נוספים. למשל: יש לך כלב! את רוצה לישון! אתה אומר סוד לחבר? וכ'.

צריכה

יכולה

צריך

יכול

בשיעור

ללמוד	צריך	את	אמרתי:
לקרוא בספר		אתה	
לכתוב במחברת	צריכה	(שם של ילד)	
לשמוע מה המורה אומרת		(שם של ילדה)	
ללכת לשירותים			

כתבו:

דוגמה: את צריכה לשמוע מה המורה אומרת.

בהפסקה

לאכול לחמניה	יכול	את	אמרתי:
לשחק בכדור		אתה	
לדבר עם חברים	יכולה	(שם של ילד)	
לרוץ פאן		(שם של ילדה)	
ללכת לשירותים			

כתבו:

דוגמה: אתה יכול לשחק בכדור.

- הקניית "יכול וצריך" (לפני התרגילים): משמעות יכול: המורה מכסה את העיניים ושואל: אני יכול לראות עכשיו? המורה לוחש: אתה יכול לשמוע מה אני אומר?
- בשיעור ובהפסקה: ההבדל במשמעות בין צריך ובין יכול מובן מתוך ההקשרים של הפעולות שצריך לעשות בשיעור לעומת הפעולות שיכולים לעשות בהפסקה.
- מעילויות נוספות: 1. התלמידים שואלים זה את זה: מה אתה צריך לעשות בבית? מה את יכולה לעשות בבית? וכו'. 2. כל תלמיד אומר לבן זוגו מה הוא צריך לעשות, ואחר כך מדווחים לכיתה. למשל: אני צריך ללמוד, והוא צריך לאכול.

משחק

צְרִיכָה • לְרוּץ • צְרִיךְ • צְרִיכָה • לְלַכֵּת • לַעֲשׂוֹת • לְאָכּוֹל • צְרִיךְ • צְרִיכָה • לְדַבֵּר

כתבו במשחק כמו בדוגמה:

ב

היא צְרִיכָה לְרוּץ הביתה.
היא _____ ללמוד חשבון.
היא צְרִיכָה _____ לחמניה.
היא _____ לכתוב במחברת.
היא _____ לקרוא בביתה.

א

הוא צְרִיךְ ללכת לישון.
הוא צְרִיךְ _____ שיעורים.
הוא _____ לשחק עם האח שלו.
הוא צְרִיךְ _____ עם המורה.
הוא _____ לדעת עברית.

היא לומדת חשבון.
היא רצה הביתה.
הוא יודע עברית.
הוא עושה שיעורים.
היא קוראת בכיתה.
היא אוכלת לחמניה.
הוא מדבר עם המורה.
הוא קשחק עם האח שלו.
הוא הולך לישון.
היא כותבת במחברת.

- **משחק:** התלמידים משתתפים בהכנת המשחק וכותבים 5 פעלים בלוח אי (זכר) ו-5 פעלים בלוח בי (נקבה).
- **תרגיל הכנה למשחק:** התלמידים קוראים את עשרת המשפטים של הכרוז (מתחת ללוחות) ומוציאים את המשפטים המתאימים בוכר בלוח אי ובנקבה בלוח בי.
- **מהלך המשחק:** לוח אי לקבוצת תלמידים אחת, ולוח בי לקבוצה השנייה. הכרוז קורא את המשפטים שלו לא לפי הסדר (בלי לראות את הלוחות). התלמידים מקשיבים לכרוז ומסמנים את המשפטים המתאימים בלוחות. הקבוצה המסמנת ראשונה 3 משפטים ברצף – היא המנצחת.

שלום "חבורת המצוינים"!
בואו לעץ שלנו
היום ב-4:00.

"חבורת המצוינים"

דניאל: מי זה "חבורת המצוינים"?
גליה: זה השם של הקבוצה שלנו.
דניאל: מי בקבוצה שלכם?
גליה: ילדים מבית הספר: נירה, תמי, רם, רות, יוסי, חנן ואני.
דניאל: ואיפה העץ שלכם?
גליה: זה סוד.
דניאל: גם אני יכול להיות בקבוצה?
גליה: אולי. אני צריכה לדבר עם כל החברים בקבוצה.

גם אני רוצה קבוצה...

מי בקבוצה?

סמנו כמו בדוגמה: נירה

תמי	חנן	רות	ליאת	שָׁרָה
☒	☐	☐	☐	☐
דויד	גליה	יוסי	רם	סָבָתָא
☐	☐	☐	☐	☐

• **חבורת המצוינים:** 2 דרכים ללימוד השיחה: א. התלמידים קוראים בעצמם את השיחה וכותבים את התרגילים שלאחריה כעבודה עצמית. לאחר מכן המורה משוחח עם התלמידים כדי לוודא שהבינו ושואל, למשל: **מה זה חבורת המצוינים?** או: **מי רחצה להיות בחבורת המצוינים?** אפשר לשאול: **איזו מלה מזכירה המלה חבורה?** (חבר); ב. המורה שואל את השאלות הנייל כשאלות מנחות למני הקריאה. התלמידים קוראים את השיחה בווגות ועונים על השאלות. שאלות תוכן נוספות: **מתי הם צריכים לבוא לעץ?** או: **מי לא בחבורה?** לאחר מכן מסמנים את המלים בתרגיל הבנת הנקרא **מי בקבוצה?** ומשלימים את התרגיל שבעמוד 9. בשתי הדרכים התלמידים מבינים בעצמם מתוך השיחה מהי "חבורת המצוינים".

מה דניאל יודע עכשיו?

כתבו: **יודע** או **לא יודע** כמו בדוגמה:

- דניאל _____ איצט _____ מה עושים הילדים בקבוצת המצוינים.
- דניאל _____ מה השם של הקבוצה.
- דניאל _____ איפה העץ של הקבוצה.
- דניאל _____ מי בקבוצת המצוינים.
- דניאל _____ עם מי גליה צריכה לדבר.

- מה דניאל וכי: בדיקת ההבנה של השיחה בעמוד 8 על ידי ארגון שונה של מידע. בדיקה עצמית מעבר לדף.
- כדאי לערוך הצגות: 1. השיחה הכתובה בין דניאל ובין גליה; 2. השיחה הלא כתובה בין גליה ובין חבריה לאחר מכן.
- למשל: דניאל רוצה להיות בחבורה. מה אתם אומרים? • כדאי לקיים שיחה עם חבורות ילדים שונות.
- ציור "בעד ונגד": דוגמה לפתרון בעיה בצורה דמוקרטית על ידי הצבעה. אפשר לערוך הצבעה בכיתה: מי בעד דניאל ומי נגד דניאל? התלמידים צריכים להסביר: אני בעד דניאל, כי... אני נגד דניאל, כי...
- כדאי לערוך הצבעות של בעד ונגד על שאלות אחרות שילדים מעלים בכיתה.